

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

FAKULTA FILMOVÁ A TELEVIZNÍ

Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Dokumentární tvorba

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

FILMOVÁ INSPIRACE PRO DĚTI:

HLEDÁNÍ BEZ KAMERY

Karolína Peroutková

Vedoucí práce: Mgr. Linda Arbanová, Ph.D.

Oponent práce: Doc. Vít Janeček

Datum obhajoby: 13. 9. 2017

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha 2017

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

FILM AND TELEVISION FACULTY

Film, Television and Photographic Art and New Media

Department of Documentary

BACHELOR'S THESIS

**FILM INSPIRATION FOR CHILDREN:
SEARCHING WITHOUT A CAMERA**

Karolína Peroutková

Thesis advisor: Mgr. Linda Arbanová, Ph.D.

Examiner: Doc. Vít Janeček

Date of thesis defence: 13. 9. 2017

Academic title granted: BcA.

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

FILMOVÁ INSPIRACE PRO DĚTI: HLEDÁNÍ BEZ KAMERY

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha dne

Podpis diplomantky.....

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt:

Víceméně každé starší školní dítě dnes vlastní mobil a natáčení drobných videí ze svého prostředí považuje za samozřejmost, stejně jako snadnost internetového sdílení v oceánu podobných příspěvků. Při snaze zaujmout dnešní děti filmovým tvořením se ale můžeme setkat s jejich vnitřní zahlceností obrazy z vnějšku (sociální sítě, videokanály), které podstatně ovlivňují jejich vnímání reality. I když se tímto problémem prvotně zabývají sociologové, dotýká se i mediální výchovy, filmových her a tvoření.

Děti se s vnějšími nereálnými imaginacemi často identifikují a ve své tvorbě dychtí po nápodobě. Často ale schází to nejpodstatnější – vlastní nápad. Jak jim pomoci v tomto labyrintu cizích fantazií najít vlastní jedinečnost a posílit kritický pohled na díla jiných?

Klíčová slova: filmový kroužek, děti s mobilem, motivace

Abstract:

Majority of school kids (teenagers) usually own a smartphone nowadays. Creating a short video (mostly somehow related to his/her personality or the environment, community he/she lives in) and sharing it on the internet is a very common activity among those teens and it takes up a lot of their time. They love to share all kinds of stuff, they enjoy watching it, they feel the need to contribute to the social media, simply because that's what is "in" these days. They do it in almost every possible minute, it takes up a lot of their free time and slowly but surely they have been filling up their minds with tons of images and pictures of other people.

What can possibly happen, when they finally meet a film lecturer and they are keen to learn certain skills related to film directing? Only the inevitable can actually happen: Their minds are often "switched off".

They have no creativity abilities, they are unable to come up with their own ideas, to validate their views, they are very passive in action and also in communicating their opinions. There is no space for individuality. Naturally, this is mainly an issue for a social scientist or psychologist, but the lecturer of the Film club also has to deal with the same issues – bored kids with no fantasy and no enthusiasm.

The main task is probably helping those children to find their originality, to discover their very own thought in the labyrinth of someone else's fantasy? And finally, how to teach those young minds seeing things a bit more critically, how to teach them thinking in a unique way?

Key words: film school club, children with mobile, motivation

Obsah:

Úvod	9
1. Z mého deníčku	11
2. Iluze a ideje.....	15
3. Symboly	18
4. Hry	23
Závěr.....	30
Seznam použité literatury:	31

Úvod

Jak oslovit oslovené? Dnešní děti natáčejí první videa od brzkých let a k prvnímu potlesku od diváků nepotřebují lektora. Lehce dostupná technika umožní rychlý automatický proces a okamžitý výsledek. Všudypřítomný internet nabídne okamžitou základnu diváků.

Tento nereálný svět plný výjevů z cizích životů je pak doprovází na každém kroku, děti se s ním často identifikují a touží do něj vstoupit, napodobují jej. Ačkoli problematika sociálních sítí a videobloggingu je spíše fenoménem sociologickým, je nutné si jí všimnout i z pozice filmového lektora. Na něj totiž čeká nelehký úkol – vypořádat se s faktem, že děti jsou už dopředu ovlivněné řadou těchto virtuálních obrazů.

Po dobu jednoho roku jsem na základní škole na maloměstě poblíž Prahy vedla volnou tvořivě-filmovou výchovu. Lákalo mě poznat dnešní děti, jejich inspiraci, tvorbu. Schválně jsem si vybrala děti z velké spádové základní školy, nijak nepoznamenané cílenou a kvalitní tvořivou výchovou. Velkou lekcí mi udělily děti hned v úvodu: se značným nadšením jsem jim ukázala pás filmového negativu 35mm filmu a vysvětlovala rozdíl mezi digitálem a filmem. Děti to nezaujalo, jen očekávaly, že se na proužku začne něco hýbat.

Dokázala jsem se jim přiblížit až ve chvíli, kdy jsem opustila svoje načrtnuté teoretické stanovky a začala jim více naslouchat – čili sledovat jejich oblíbené videokanály. Po několika našich setkáních jsem s údivem zjistila, že děti dokážou kriticky rozlišovat mezi mediálním obsahem a jejich debaty nad různým zpracováním videí se (byť velmi vzdáleně) podobají pokusu o debatu nad filmovými formami a dramaturgií díla. Používají ale zcela jiný slovník, pracují s odlišnou zkušeností a hlavně s již postaveným, zažitým vnímáním pro audiovizuální prostředí.

Chtěla jsem po dětech vlastní tvůrčí počiny (po kterých ostatně velmi toužily) vedle pasivního sledování videí svých vrstevníků. Nedokázaly ale překonat začáteční obtíže, po prvotním nadšení se zase uchýlily do role pouhého konzumenta. Byly zkrátka přehlaceny jinými obrazy. Začala jsem si proto klást otázku, jak je přivést zpět k nim samotným, jak jim pomoci najít vlastní

inspiraci. Zalíbila se mi proto role jakéhosi průvodce, který je zpovzdálí sleduje a ukáže jim, jak lze nad tvůrčím počinem přemýšlet jinak.

Jistě nelze na základě jedné malé skupinky na maloměstě tvořit teorie obecně platné pro větší skupinu, i s ohledem na pouhou roční zkušenost a povahu vedení, které mělo často zábavný charakter. Přesto je zřejmé, že víceméně všechny dnešní děti jsou lapeny v sociální síti a tento vliv je pro jejich chápání audiovizuální tvorby podstatný.

Stejně tak všechny dnešní děti vyrůstají v době, která je charakteristická tím, že média jsou dostupná naprosto všem. Bez ohledu na vzdělání, mentální dispozice, schopnosti kritiky a úsudku, všem je nabídnuta jak možnost okamžité prezentace, tak možnost reflexe jiných počinů, příležitost ke vztyčení svého mocného virtuálního place. Techniku dětem koupí rodiče a už se většinou nevěnují kvalitní mediální výchově, toto břímě přebírá škola, která důležité vnímání prostoru interakcí dítě–médiu musí řadit mezi velké množství jiné teorie, proto jen omezeně nahradí rodiče v jejich úkolu učit dítě kriticky nahlížet na informace.

Ráda bych proto v této práci zreflektovala své dosavadní působení s dětmi a od zápisků formou „z mého deníčku“ se přes zkušenosti jiných lektorů dostala k dalšímu, čistě teoretickému vytyčení směru, který mi pomůže v mém dalším působení lektorky.

1. Z mého deníčku

Kdo jsou děti, které touží napodobovat jiné, čeho si cení na jiných a jak vidí samy sebe? Při hledání odpovědi na tuto otázku jsem vycházela především ze svých dřívějších zkušeností (pořádání tematických filmových večerů Studentského Univerzitního Divadla (SUD) v Českých Budějovicích, jisté praktické znalosti jsem také posbírala při studiích na Katedře dokumentární tvorby FAMU. Startovní čarou pro mě byl text filmových lektorů Filipa Kršiaka a Jany Königsmarkové *Co je a co není filmová výchova – a proč ji potřebujeme*, zaujala mě zejména definice: „Cílem filmové výchovy není vytvořit popleteného historika, ale kultivovaného diváka a člověka. Film je dokonalým nástrojem, protože nabízí skupinovou interakci diváctví, nemluvě o samotné tvorbě.“¹

Opírala jsem se též o řadu teoretických publikací a aktivit, které se filmové výchově věnují. Velkým přínosem byly praktiky institucí, které pořádají filmové kurzy, letní tábory se zaměřením na audiovizuální tvorbu (Aeroškola, Aertěk, Jeden svět na školách, My Street Films, Doc Alliance Academy). Cíleně jsem si vybrala děti z prostředí spádové základní školy, kde jsem nepředpokládala důslednější vedení k vlastnímu tvůrčímu myšlení, tvořivé práci v oblasti hudební, výtvarné i dramatické. Láká mě nabídnout pomocnou ruku právě této skupině dětí, která okopává rohy autobusových zastávek s mobilem v ruce a do virtuálního světa vstupuje zcela bezbranná. Výše uvedené inspirace mě formovaly v přesvědčení, že dětem bych měla předat hlavně: technické minimum (druhy přístrojů, velikost záběrů), znalost řemeslných postupů (práce s námětem, scénářem, storyboardem, natáčecím plánem, střih, zveřejnění díla) a kritický pohled na filmová díla (filmové přednášky s ukázkami filmových děl, následná diskuse).

Určila jsem si dále dva jednoduché body:

- pomoci každému dítěti realizovat jeden jeho námět, provést je zjednodušeným procesem tvorby (sepsání námětu – scénář – asistence při realizaci a střihu – zveřejnění)
- alespoň jednou dovést každé dítě ke kritickému úsudku o vybrané filmové ukázce.

¹ „Co je a co není filmová výchova – a proč ji potřebujeme“ [online]. EDUin, 2. 5. 2014 [cit. 15. 6. 2017]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/clanky/co-je-a-co-neni-filmova-vychova-a-proc-ji-potrebuujeme/>

Děti v rozmezí od 11 do 13 let docházely jednou týdně po dobu dvou hodin, kapacita kroužku byla šest žáků. Kroužek probíhal v prostorách základní školy, což nepíšu pro nudné zopakování již jednou zmíněné informace, ale pro zdůraznění faktu, že tolik potřebná kreativita se nemohla dostatečně rozvinout při neustálém řinčení školního zvonku v prostředí školních lavic, kde děti musí trávit čas v kázni, často tiché opozici a vzdoru. Nadto měly během vyučování zakázáno používat mobily, takže Filmový kroužek byla pro ně příležitost konečně relaxovat na YouTube. Potřebnou techniku jsem musela nosit s sebou z domu, což nebylo nijak příjemné a ubýval mi tak čas, který jsem jinak mohla věnovat dětem.

Snaha realizovat vlastní náměty byla u dětí ojedinělá (dvě dívky chtěly natočit krvavé krimidrama), ostatní děti raději jen přihlížely této snaze a vlastní nosné nápady nikdy nepřinesly. Nijak jsem nekorigovala jejich téma, trvala jsem ovšem na rozepsaném námětu a scénáři. Děti ale nebyly schopny důkladnější teoretické přípravy, jen nerady pracovaly s textem na papíře, vyžadovaly rychlou akci (natáčení na základě prosté myšlenky) a okamžité zveřejnění bez důkladnější kritiky a debaty (velmi důležitá pro ně byla pozitivní hodnocení jiných uživatelů internetu, tj. lajky a odběratelé). Děti ale velmi často natáčely mobily samy sebe, využívaly aplikace na gif skeče nebo napodobovaly populární videa.

Po několika měsících jsem si přiznala, že můj model oboustranné spolupráce selhal, děti potřebovaly větší míru mého vhledu do jejich světa, moje trvání na předem určených teoretických stanovách kroužku byla pomalá, ale spolehlivá brzda. Ze slušnosti bychom byly schopny oboustranné tolerance po delší dobu, ale naprosto se nedalo mluvit o nějaké jízdě: svobodném tvůrčím prostředí, kdy děti přinášejí vlastní nápady ke hře a já jim pomůžu k realizaci. Udělala jsem proto jediné: zapomněla jsem na veškeré svoje vzdělání a zkušenosti v tomto oboru a poprosila děti, ať mi ukážou svá populární internetová videa, kterým ony věnují svůj čas.

S údivem jsem pak sledovala desetileté mladíky, jak v desetiminutových monologích doporučují módní svetry a tenisky, jiní se vyzývali k odvaze a polévali se mlékem, ukazovali obsah svých školních tašek, sdělovali své pocity z toho či onoho dne. Obzvláště mě zaujal typ videí, v nichž si autor sedne za stůl a před objektiv, zapne kameru, propojí se skrz internet se svými fanoušky a vyzve je

k zasílání otázek na svou osobu. Pakliže mu nikdo neposkytne žádný podnět, uchýlí se k popíjení a požívání nedalekých potravin, načež rozmrzele konstatuje, že vlastně neví, co bude dělat, otočí se k monitoru svého počítače, kam divák nedohlédne, a začne znuřeně pozorovat internetové dění. Zpravidla po několika minutách se nějaká zbloudilá otázka objeví a autor, hladový po jakémkoli dialogu, začne do nečekané hloubky a intimity odpovídat.

Vlivu youtuberingu na děti si všímá řada studentských diplomových prací a jejich získané poznatky je načas zmínit. Například Kristýna Sokolová ve své práci *Vliv využívání YouTube na volný čas žáků druhého stupně základní školy*² píše:

„YouTube ve svém volném čase tito žáci vyhledávají nejčastěji hned po času stráveném s rodinou a kamarády. A pokud jde pouze o činnosti spojené s počítačem a internetem, tak je navštěvování YouTube nejvyhledávanější aktivitou. Jedná se o poměrně novou formu využívání volného času, ale dle výsledků z této práce je možné říci, že se jedná o nejvyužívanější činnost z oblasti techniky a činností spojených s počítačem či podobným zařízením. Vliv YouTube je díky tomu značný, dříve, když YouTube neexistoval, žáci trávili svůj čas jinak.“

Začala jsem proto znova a tentokrát od představ dětí. Proč je zajímají ta – v mých očích zatím hloupá – videa? Když děti pochopily, že si tuto otázku opravdu kladu, ožily, zmizel pocit nudy a čekání na „nějakou akci“, skupinka byla probuzena. Jejich zapojení do hry ale zůstalo beze změn: děti rády natáčely, ale jen napodobovaly, nepřinesly vlastní námět, jen po něm toužily.

Společnými debatami se ale významně prohloubil pocit sounáležitosti a důvěry, samy děti začaly srovnávat videa s tím, co jsem vyžadovala ve filmovém kroužku já. Zaujalo mě zejména srovnání forem – to, co jsem nazvala portrétem (představení hlavní postavy ve třech velikostech záběrů, ve třech situacích), oni pojmenovali jako ASK video (mluvící hlava, která odpovídá na různé otázky, v jedné velikosti záběrů a jedné situaci).

² Sokolová, Kristýna. *Vliv využívání YouTube na volný čas žáků druhého stupně základní školy*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd, Pedagogika, 2017.

Zajímavou zkušenost s youtuberingem naznačuje i Aleš Paroulek, lektor pražské Aeroškoly, který s dětmi vedl kurz videobloggingu. „Ten kurz se mi nepovedl,“ hodnotí svoje působení ve dvou kolech, každé po deseti lekcích. „Zásadní problém vidím v tom, že děti chtějí svojí tvorbou hned zaujmout ostatní, vypadat cool, a je jim jedno, jestli ten obsah je pravdivý, netouží ani po nějakém hlubším, promyšlenějším sdělení. Když jsem ten kurz začínal, představoval jsem si, že by děti mohly tvořit něco jako deník... ale ne, ony toužily fakt jen po té show. Také jsem čekal, že děti bude víc zajímat technické pozadí procesu, audiovizuální řeč... ale ani toto se nepotvrdilo. Děti se přihlásily na můj kurz, protože se rády dívaly na youtubery. Baví je to, nevím proč. Samy ale nebyly schopné nic vytvořit.“³

³ Téma: Zkušenosti s videobloggingem
Informace poskytl Aleš PAROULEK, lektor Aeroškoly. Praha, 12. 6. 2017

2. Iluze a ideje

„Naše století ukradlo dětem hru,“ tvrdí Eva Opravilová, psychologka, pedagožka a vědecká pracovnice. „Dnešní děti jsou hrozně proorganizované, dokonce i o víkendech a dovolených rodiny vyhledávají místa, kde jim někdo připraví program. Hra přitom přispívá k duševní vyrovnanosti. Děti v ní rozvíjejí fantazii, samostatnost, řeší různé situace, musejí se umět rozhodovat, vyjednávat. Takové věci se nenaučí při řízené činnosti. Dítě se potřebuje setkat se slepými uličkami, poučit se z chyb. Je to důležité proto, aby se později umělo vyrovnat s proměnlivými nároky doby a aby nečekalo, až mu někdo všechno nalajnuje a nastrčí ho správným směrem. Nejsvobodnější prostor, kde se tohle může naučit, je při hře, kdy neurčujeme, s kým a čím a jak si může hrát, ale kde je všechno podřízeno jeho představivosti.“⁴

Děti tohoto století si opravdu často musejí hledat prostor pro hraní jinde a jinak. Dobu zásadně proměnilo sdílení informací, prezentace jedince či skupiny. Děti ale do tohoto pozměněného světa vstupují stejně jako dřív, alespoň v prvních letech oplývají velkou mírou kreativity, chutí k učení, citlivostí oddělit bílou od černé. Jejich nadšení pro hru na monitorech smartphonů, tabletů a počítačů sice výrazně potlačilo chuť skákat na ulici panáka, hrát na schovávanou, ale nadšení přece jen zůstalo – a internet je sice podivné a neznámé, ale přece jen hřiště svého druhu.

„Pro děti je strašně snadný sledovat ty hloupatý challenge, kdy si někdo naleje mlíko na hlavu nebo nedělá vůbec nic. Přesně vnímají, že na tu slávu na YouTube pak může dosáhnout kdokoli,“⁵ popisuje své zkušenosti lektorka Marie Čtveráčková z Aeroškoly, která vedla pro děti na druhém školním stupni filmový kroužek s názvem Kreativec, youtuber, novinář. „Chtěli jsme směřovat k větší kreativě,“ upřesňuje dále, „youtuber je často jen synonymum pro mluvící hlavu, která povídá, co ji napadne.“ Stejně jako jiné obrazy ze světa dětí, i tato videa jsou odrazem světa dospělých čili těch, kteří jim monitory přístrojů zakoupili a také je před ně často pohodlně usadili. Děti (a ani ti starší dospělí lidé) často netuší, jak mocný nástroj v ruce drží.

⁴ Smejkalová, Radka. „Děti bičované k výkonu jsou bezradnější než kdysi "děti ulice"“. Týden. 2015, roč. 2015, č. 43, s. 23

⁵ Téma: Zkušenosti s audiovizuální výchovou
Informace poskytl Marie Čtveráčková, lektorka Aeroškoly. Praha, 10. 6. 2017

Audiovizuální styl uživatelských YouTube videí je název diplomové práce Filipa Hráčka. Ten tvrdí: *„Nejpočetněji zastoupenou kategorií YouTube videí je slideshow – sled statických fotografií nebo obrázků. Tato forma vyjádření je populární především díky nenáročnosti na vybavení a produkci. K vytvoření slideshow stačí několik fotografií nebo obrázků a zdarma dostupný software. Druhá nejpopulárnější kategorie byla nazvána video-postřeh a vyznačuje se krátkými neopracovanými záznamy z každodenního života. Ty jsou často natáčeny na zařízení, která nejsou primárně určena pro záznam videa – například fotoaparáty nebo mobilní telefony. Další hojně zastoupenou kategorií audiovizuálního stylu je videoblog – dlouhý statický záběr, ve kterém autor videa přímo oslovuje publikum. Stejně populární jsou také úryvky domácího videa, které se vyznačují ‚sledující‘ kamerou a minimem střihu. Výše vyjmenované čtyři kategorie stojí za 70 % uživatelských YouTube videí.“*⁶

Nejsou rychlá YouTube videa jako instantní polévka? Vaříme přece podobně. Zpravidla v supermarketu zakoupíme papírový pytlík se sušenou zeleninou, kořením a mocným glutamanem sodným. Směs nasypeme do hrnečku a zalijeme horkou vodou. Je hotová za pár minut a nevadí, že není chutná ani výživná. Je totiž uvařená hned. *„Žijeme v instantní době a děti jsou na tom stejně jako my. Opravdu hodně chtěly tvořit vlastní videa, nějakým způsobem se vyjádřit, zveřejnit nějaké dílo samy za sebe. Ale neměly tu trpělivost a vytrvalost. Nakonec se spokojily s pouhým povídáním o procesu tvorby, dokonce i když už něco natočily, nesnažily se materiál sestříhat. Nedovedly práci ani pořádně začít, ani dokončit,“* doplňuje své zkušenosti lektorka Čtveráčková.

Yes, you can. Může každý točit film?

Ještě do nedávné doby byla média výsadou elity. Jejich sestup až do pater nejnižších zásadně proměnil mnoho oblastí a přinesl novou éru. Jak je patrné, i děti se dotkla tato proměna, stejně jako dospělí, i ony v rukou svírají kouzelnou krabičku, která jim – tak zoufale snadno – umožní promlouvat k masám.

⁶ Hráček, Filip. Audiovizuální styl uživatelských YouTube videí. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mediální a komunikační studia, Mediální studia a žurnalistika, 2009.

Chuť a doslova hlad po nejrůznějších formách sebevyjádření je zřejmě jedním z kořenů oblíbenosti sociálních sítí. Ty, stejně jako weby, které umožňují sdílet hlavně jakýkoli obrazový materiál, podvědomě a neustále vybízejí: Zde může přispět každý – i ty – každý se může stát blogerem – fotografem – filmařem – naším – příspěvovatelem – je – to – tak – snadné – chceme – jen – tvou – registraci.

Na tuto iluzi upozorňuje i lektorka Marie Čtveráčková: *„Tlak na sebevyjádření. Všude kolem sebe slyšíme, že ‚každý může‘. Tvořím také jako DJka a v minulosti jsem se věnovala také hudebním kurzům. A tam jsme společně s dětmi došly k jakémusi limitu. Nejdříve jsme byli vedeni myšlenkou, že každý může dělat hudbu. Při dostupnosti dnešní techniky tu možnost má opravdu každý, nezastaví vás nějaký učitel ze zušky, který kupříkladu tvrdí, že na klavír máte krátké prsty a málo se snažíte. Ti talentovaní, kteří neprošli zkouškami nebo se o nějaké vzdělání ani nepokoušeli, se opravdu mohou stát dobrými samouky, někdy i výbornými skladateli.“*

Podle lektorky Marie děti často v raném věku procházejí až neohledupným výběrem lidí, kteří určí, jestli se hře mají věnovat profesionálně, nebo vůbec. *„To mi přijde vždycky moc líto, sama jsem jako dítě hrála na housle u pana učitele, který byl natolik moudrý, že netrval na tom, abych hrála závodně,“* vysvětluje lektorka a doplňuje: *„Proto pro mě bylo důležité ukázat dětem, že opravdu každý si může zkusit tvořit melodie. I když neumí hudební nauku, může zkusit intuici...“*

Děti ale překvapivě narazily na své limity a společně s lektorkou došly k tomu, že vnímají zvenčí – z mainstreamu – zvláštní tlak na sebevyjádření. V tom smyslu, že se na každého dnes valí schválně lákavé výzvy, že může být tím, čím chce, pokud má ty možnosti (rozuměj: pokud si zakoupí ten a ten přístroj). *„Ale není to pravda. Je to jen tlak zvenčí. Právě na YouTube děti vnímají fakt, že příspěvky může vložit každý, čili každý se může stát tvůrcem videí, youtuberem. A je dobrý jim říct: Není to pravda. Sice každý může fotit a točit cokoli, sbírat lajky, ale neznamena to, že je dobrý fotograf,“* popisuje svoje další zkušenosti Marie.

3. Symboly

Při snaze nahlédnout na skupinu všemožných internetových obrazů a videí (jimž dominuje YouTube) jako na důležité činitele, které formují děti a přirozeně se odráží v mnoha dalších tvůrčích činnostech, se zdá, že se prvotně jedná o problém hlavně sociologický. Internet je skutečně „hřiště svého druhu“, kde se lidé scházejí a předvádějí se ve zcela jiném světle než v reálu. Zároveň se ale tento jev promítá do jejich vizuálního vnímání a tvoření. Pokud mám tedy záměr pracovat se skupinou dětí, kterým chci pomoci posílit jejich schopnost kriticky nahlížet na videa všeho druhu a cvičit jejich dovednost vytvářet videa vlastní, musím s jejich „přednastavením“ počítat, konkurovat kvalitní filmovou výchovou.

Děti správně vnímají, že technika umožňuje velmi snadný postup, ale nenabídne to podstatné – vlastní nápad. A při zahlcenosti všemožnými a všudypřítomnými řvavými obrazovými podněty je také velmi těžké soustředit se na sebe sama, koncentrovat svoji mysl a najít vlastní téma. Tento úkol mi ale přijde pro mé další působení coby lektorky zásadní.

Jak jim však pomoci přivést je k jednoduché inspiraci, která by vycházela z nich samotných? Dovolme jim odpočinout si od elektroniky a připravme pro ně dobrodružnou (protože neznámou), zábavnou (srozumitelnou a lehce proveditelnou) cestu po různých výtvarných i jiných uměleckých vyjadřovacích technikách. Znamená to odložit kameru (mobil) a soustředit svou mysl zcela jiným způsobem.

Jsem Filmař?

Co by se stalo, kdybychom kameru postavili do jedné řady s výzvou k performanci či recesi, hroudou hlíny, kusem lipového dřeva, malířským plátnem? Nepodívaly by se děti také se zaujetím na výstavu osobnosti, jako je Aj Wej-wej? Co tak dát jim do ruky sprej a postavit je před širokou průhlednou fólií? Nebo s nimi můžeme diskutovat o počinech typu výstava červených trenek na Pražském hradě...

Samotné srovnání možných tvůrčích činností co do umu, talentu, zručnosti, procesu konečného díla či výrobku a jeho následné prezentace je v souladu s dětským nadšením pro učení, poznání, kreativitu, hru. Řada těchto

činností postavených vedle sebe navíc sníží uměle nastavenou výjimečnost audiovize a přirozeně dětem ukáže, proč ji vnímají a v čem vidí její hodnoty, popř. pozorují své závislosti.

Tvorba videí u dětí je přece jen jednou z mnoha možností vyjádření, ovšem tou nejsnáze dostupnou a rychlou, kdy ze všeho nejvíc záleží na reakci zcela neznámých lidí. Důležité ovšem je, aby dítě dospělo k tomuto poznání samo, a naším úkolem je vytvořit mu svobodné, kreativní pole, doprovázení a zpětnou vazbu. Nechme dítě, aby si prošlo řadu jiných výtvarných technik a kameru zkusilo až nakonec. Aby alespoň částečně zakusilo svoje limity a um a samo si odpovědělo na otázku: Jsem filmař? Nebo mi jde něco lépe?

Možnost zařadit kameru do řady jiných sebevyjadřovacích technik a klást si za úkol děti s nimi seznámit, doprovázet je při činnosti, trvat na konkrétním výstupu/výrobku z každé oblasti a následně diskutovat o podstatě díla je pro všechny zúčastněné velký challenge – tedy směr v duchu oblíbených dětských videí. Děti s lektorem se nemusejí polévat mlékem, ale zkusit nahlížet na svou činnost jiným způsobem.

Co by měla taková cesta (vhodně rozvržená do konkrétního plánu) dětem přinést? Především uvolnit mysl k jednoduchým, lehce proveditelným nápadům, rozšířit oblast podnětů k další kreativitě, schopnost procvičit trpělivost a schopnost dojít až k cíli, ale především: koncentrovat se na své schopnosti, nápady a témata, o které se chci s druhými podělit. (Jednotlivé hotové výstupy je pak vhodné řadit vedle sebe na stálé, dobře viditelné místo, aby byla vidět originalita každého. Filmová kamera má mezi všemi těmito pomůckami k sebevyjádření také své místo, ale až na konci řady. Jednotlivé komponenty by měly být seřazené tak, aby bylo na první pohled patrné, že patří k sobě, ale zároveň se liší. Takový záměr splní jedna velká knihovna, uvnitř rozdělená příčkami na jednotlivá oddělení.) Děti by měly povinnost projít jednotlivými činnostmi a předložit svůj jednoduchý koncept, výrobek, dílo. Svobodně se mohou rozhodnout pro to, co a jak a s kým budou dělat.

Až na konci uchopí filmovou kameru a budou mít za úkol natočit krátký film, domnívám se, že předchozí zkušenost jim tento úkol umožní. Budou mít za sebou už několik splněných, k cíli dotažených úkolů. Ve svobodném prostředí

plném barev, inspirujících plakátů by měli být probuzeni k nové kreativě a hnání silou dokončit celou řadu, měli by i tento úkol splnit. Nemusí se jednat o velké dílo, stačí drobnost, jejímž základem by mělo být to nejpodstatnější – vlastní nápad. Celková zkušenost z takové výuky by mohla dětem pomoci ve schopnosti vymezit se vůči jiným, najít si svou pevnější pozici vůči schopnosti jiných vyjádřit se kdykoli k čemukoli.

Tvůrčí řada

Představme si v jedné či dvou řadách seřazené tyto předměty: velké malířské plátno se štětcí a barvami, hroudu samoschnoucí hlíny, meotar (pokládání předmětů či vlévání barev do sklenic s vodou), elektronické klávesy, průhlednou fólii se sprejem (sprejování na velkou fólii ovinutou mezi dvěma panely, ideálně naproti oknu) a videokameru. Měly by být v prostoru umístěny tak, aby poskytovaly volnost a soukromí pro ty, kdo s jejich pomocí budou tvořit. Děti si samy určí pořadí, ve kterém projdou jednotlivá zastavení (v předem dohodnutém čase, např. po dobu jedné vyučovací hodiny), rozhodnou, zda chtějí pracovat samy nebo ve dvojicích apod. Po debatě s dětmi si pak lektor vybere jeden námět, např. hudební klip na Youtube, jako určující prvek pro celou skupinu, který dětem na začátku tvoření pustí. Děti by pak měly s tímto motivem pracovat, ztvárnit svůj dojem novou cestou. Jednotlivé výtvary by mohly být vystaveny k trvalé výstavce, spolu s popiskou autora, pokud to nelze z povahy díla (obrazy z meotaru), lze udělat fotku.

Kradení je dovoleno!

Nápodoba jiných uměleckých děl je legitimní cesta, kterou využívá řada tvůrců. *„Přivlastnit si něčí osvědčené myšlenky je samozřejmým a nevyhnutelným bodem, odkud s něčím začít. Všichni známe rčení přisuzované Picassovi: Dobří umělci napodobují, velcí umělci kradou. Picasso mluví o cestě. Tvrdí, že nemůžete být tím druhým, aniž byste napřed byli tím prvním. A chcete-li být tím prvním, existuje jediné místo, kde musíte začít. Každý, kdo se pustí do jakéhokoliv kreativního hledání, začíná napodobováním, ať jde o baletku, nebo o stavebního inženýra. Tak se totiž učíme. Jde o přechodné období, čas, v němž je třeba správně vstřebat základy, rozvinout specifické techniky, porozumět složitostem média a v optimálním případě rozpoznat, kde se nabízí příležitost*

k dodání našeho vlastního článku do řetězu. Podívejte se na raná díla jakéhokoli umělce a uvidíte imitátora, který teprve hledá vlastní hlas.”⁷

Lektorovi se proto nabízí snadná cesta inspirace nabízet dětem stálou expozici výrazných uměleckých děl, vztahující se k jim známým příběhům nebo objektům, namátkou např.: Francouzský neoimpresionista Georges Seurat, The Eiffel Tower (tento objekt je tématem mnoha jiných uměleckých děl, děti samy by mohly nacházet podobné příklady), český malíř Josef Čapek – od ilustrací z knížky o Pejskovi a kočičce ke složitějším dílům, využití meotaru by se dalo podepřít tvorbou Běly Kolářové.

Lektor si rozvrhne hodinu na tvoření a následnou debatu, kdy děti mají za povinnost dokončit dílo, pojmenovat je a zařadit do výstavky. Rozmlouvání s dětmi o povaze jejich díla je stejně podstatné jako samo tvoření a dále se mu budu věnovat v odstavci Kdo jsem já a můj divák? v následující kapitole.

Vnitřní svoboda mezi čtyřmi stěnami

Většina lidí si dokáže i po letech představit prostředí základní školy, kde děti tráví většinu svého času. Kázeň a disciplína pomáhají zvládnout třídu při běžné výuce v běžném počtu třiceti žáků na jednoho lektora, ale jsou překážkou, pokud se děti mají uvolnit ke svobodné, nijak neřízené tvorbě. Není to ani nijak možné ve třídě plné lavic, kde každou chvíli řinčí školní zvonek a kde jsme obklopeni symboly, které připomínají klasickou školní výchovu (nástěnné mapy vyjmenovaných slov, matematických vzorců). Za důležité proto považuji prostory, kde filmové tvoření probíhá. Ideálně by se mělo jednat o místnost, která umožní výstavu důležitých symbolů inspirujících jak k tvorbě, tak k růstu osobnosti. I sám lektor by pro ně měl být symbolem svého druhu, osobnost.

Děti se často vymezují vůči škole a tato jejich revolta je nesmírně důležitá. Řada režisérů či jiných tvůrců razila vlastní cestu a jejich obrazový příběh (např. propojený s mapou stěžejních filmových děl), který by byl poutavě výtvarně a literárně zpracovaný jako nástěnné obrazy, je nenásilnou a příjemnou cestou, jak dětem nabídnout vzory pro ně velmi podstatné. Také přinese dětem jiné

⁷ Gompertz, Will. Přemýšlej jako umělec: ...a prožij kreativnější a plodnější život. Praha: NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 86

podněty než jen ze světa filmu. I kdyby na zdi byl jen prostý cákanec barvy (což vůbec není špatný nápad), inspiruje ke zcela jinému myšlení než školní lavice.

4. Hry

Sleduji video na YouTube, přehrávač mi ukazuje, že jeho celková délka je 10 minut⁸. Na tyto údaje se dívám celkem často, protože už třetí minutu sleduji malého, zhruba desetiletého chlapce, jak drží v rukou krabici od nově zakoupených bot a detailně ji popisuje. Vyjadřuje se k její velikosti, designu (na víku je skrz obal provlečená tkanička od bot kvůli snadnému úchopu), obalu (povrch kartonu pokrývá nějaká komiksová kresba). Chlapec krabici drží v rukou a vysvětluje, že ho „baví“, ale konkrétně nespécifikuje proč. Ke konci třetí minuty krabici konečně otevře, podobně úmorným způsobem se věnuje popisu obuvi, konečně k sedmé minutě přejde k jinému tématu – chystá se opustit byt a vyjít ven, a aby sladil všechno své oblečení k nově zakoupené obuvi – tenisky jsou žluté – vystříhнул si do černých kalhot obrovské díry a do jedné z nich si uvázal nenápadnou žlutou nit.

Ke konci videa chlapec naznačuje, že opravdu už bude odcházet z bytu, a konstatuje, že ona nit uvázaná v jedné z děr sice není potřebná, ale jeho samotného inspirovala a on by si přál, aby podobně inspirovala i diváky. Protože on považuje za důležité jiné inspirovat. Zhruba desetiletý chlapec se jmenuje Zachy, patří mezi přední české youtubery, což se pozná podle počtu odběratelů (přes 130 000) a průměrného zhlédnutí jednoho videa (přes 40 000 diváků), také podle častého vystupování v předních médiích.⁹

Fenomén českých youtuberů v kontextu sociální pedagogiky je další název zajímavé práce Hany Rubešové, která tvrdí: *„Tvorba youtuberů a youtubeři samotní patří v současné době mezi jedny ze socializačních činitelů, které právě tuto generaci nejvíce oslovují a zároveň i ovlivňují. Youtubeři patří ke kultu současné mladé generace a díky jejich sociální interakci je výrazný předpoklad jejich vzájemného působení a formování.“*¹⁰

⁸ "VLOG 1 | Proč zpívám, otevíračka Footlockeru | ZACHY".[online]. Youtube.cz. 6. 6. 2017 [cit. 23. 7. 2017]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=ozoO40_OBzY

⁹ Neplánoval jsem být slavný, přišlo to samo, dělám věci typické pro holky, říká dvanáctiletý youtuber. DVTV 26. 10. 2016: Tomáš Sedláček, kritika školství, dvanáctiletý youtuber [online]. Aktuálně.cz|Video. Poslední změna 26. 10. 2016 [cit. 15. 7. 2017]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v6JsR_Rx-zo

¹⁰ Rubešová, Hana. Fenomén českých youtuberů v kontextu sociální pedagogiky. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky, Pedagogika, Sociální pedagogika, Brno 2017.

Zajímavý je poznatek, že pro obchodníky představují youtuberi produkující on-line videa skvělou příležitostí, jak oslovit děti a mládež. V celé internetové populaci sledují nějaké youtubery, vloggery či osobnosti produkující autorská videa průměrně 2 lidé z 10. Ale ve věkové skupině 15–20 let je to už 8 lidí z 10. Uvádí to výzkum agentury Nielsen Admosphere, kterého se zúčastnilo 1200 respondentů z internetové populace starší 15 let. Právě u patnáctiletých a šestnáctiletých je obliba youtuberů ještě větší, dívá se na ně dokonce 9 lidí z 10. Důvody jsou přitom nasnadě: tato generace je vůbec první, která již od raného dětství žije s technologiemi, a je zároveň neaktivnější na internetu. Uživatelé generace Z (15–20 let) navíc v podstatě objevili na „svých“ médiích to, co teenagery obecně zajímá už několik desetiletí – idoly a instantní zábavu.¹¹

Mluvme spolu! (žánry, formy, příběhy)

K čemu Zachy především inspiruje mě? Především pochopit YouTube jako hřiště, na kterém si děti hrají. Samozřejmě že to neumějí, protože touto schopností nevládneme ani my dospělí. Jak naopak vnímá své video on? Jedná se o: unboxing (vybalování krabice) a vlogvideo (video osobního charakteru). Pokud by se Zachy nacpával nějakým jídlem a čekal, zda se pozvrací, jednalo by se o challenge (výzvu), kdyby hrál nějakou hru a detailně ji komentoval, byl by to tutorial (návod), v případě zodpovězení všetečných dotazů od fanoušků by se jednalo o asking atd.

Představme si děti, které již splnily řadu tvůrčích počinů naznačených v předchozí kapitole této práce a absolvovaly i kritickou diskusi ke svým dílům. Byly by schopny pojmenovat kupříkladu Zachyho videa jinak než termíny unboxing, vlog atd.? Domnívám se, že ano. Objevování nových slov pro pojmenování oblíbených videí na YouTube by mohlo být vhodným záběrem celého tvořivého cyklu, kdy děti po všech výtvarných a řemeslných technikách uchopí do rukou kameru a natočí svůj poslední počin, krátký film.

¹¹ „Výzkum: Youtubery sleduje osm z deseti českých teenagerů“ [online]. Marketing & Média. 1. 11. 2016 [cit. 23. 7. 2017]. Dostupné z: <http://mam.ihned.cz/marketing/c1-65498380-youtuberi-jsou-v-cesku-domenoumladych-sleduje-8-z-10-nactiletých>

Zajímavou cestou při snaze pojmenovat videa vlastními výrazy by mohlo být i hledání jejich alternativní podoby v kvalitních filmových dílech. Například pokud najdeme challenge video, kde se někdo přecpává jídlem, nenabízí se ke srovnání Paul Newman plný vajec ve filmu Frajer Luke? Cekové zasazení scény do kontextu příslušné postavy více osvětlí její smysl a následně pomůže dětem pochopit podstatu většiny YouTube challenge videí. Nabízí se i pomocí předem připravených fotek z nosných scén filmu (včetně zmíněného challenge) udělat fotoscénář a následně nechat děti, aby zamíchaly karty a sestavily film znovu. I tady znovu vynikne „nahota“ prostých YouTube challenge videí.

Kdo jsem já a můj divák?

Debata nad naším ideálním divákem a reflexe z jeho strany je posledním důležitým bodem, kterému by lektor měl věnovat velkou pozornost. Chtějí děti větší pochvalu než jen od kamarádů a lektora? Jak se liší pochvala od toho, kdo dotyčného zná, vnímal proces tvorby, radil a naslouchal i jiným, od anonymních virtuálních vztyčených palců? Proč vůbec potřebuji pochvalu od jiných? Nabízí se i seberozející otázky typu: Potřebuji, aby mě někdo chválil? Jaká je vlastně moje motivace, proč tvořím?

Slovo motivace pochází z latinského movere – hýbat. Čili motivem pro děti může být něco, co je popožene dopředu k nějaké činnosti. Úloha dospělého v určení této motivace je předmětem mnoha nejrůznějších pedagogických debat. Převládá přesvědčení, že děti by samy od sebe nedělaly to, co je pro ně dobré. *„Ve jménu jejich dobra je musíme přinutit – po dobrém nebo po zlém, aby to všechno dělaly. Pod slovem ‚motivace‘ chápe mnoho dospělých právě toto přinucení. Podle způsobů, jaké při tom používáme, se pak o motivaci obvykle hovoří jako o negativní nebo pozitivní a převaha jednoho nebo druhého typu ovlivňuje celkový styl výchovy. ‚Přísná‘ výchova používá spíš příkazy, vyhrožování a tresty, ‚laskavá‘ staví spíš na pochvalách a odměnách,“* uvádí v knize Respektovat a být respektován kolektiv autorů.¹²

Autoři dále uvádí, že rozdělování motivace na negativní a pozitivní je slepou uličkou, protože neopouští předpoklad, že dětem je třeba už od malička

¹² Kopřiva, Pavel – Nováčková, Jana. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Nakladatelství Spirála, 2008, s. 179.

nutit, po dobrém nebo po zlém, co je správně. Ale teprve teorie o vnitřních a vnějších motivačních zdrojích nám osvětlí, jak funguje motivace u dětí i u dospělých. Děti v sobě mají chuť a zájem – tedy vnitřní pohnutky – se vše naučit. Nepotřebují, abychom je upláceli nebo trestali. Tedy: vnitřní motivace má silné zdroje v základních lidských potřebách a také ve zvnitřněných hodnotách, naopak vnější motivace nás vede k činnostem, které bychom jinak nedělali, v čem nevidíme valný smysl, co neuspokojuje naše potřeby, ale co uděláme, abychom se vyhnuli nepříjemnostem nebo abychom získali odměnu. Typické je, že činnosti, které děláme pouze z vnější motivace, děláme jen do té doby, dokud trvá hrozba nepříjemností nebo příslib odměny či pochvaly.

A jak tedy navést děti k vnitřní motivaci? Autoři radí zapamatovat si tři S a jedno Z – Smysluplnost, Spolupráce, Svobodná volba, Zpětná vazba. Tento návod dále rozvíjejí: Smysluplnost. Potřebujeme, aby věci dávaly smysl „zde a teď“. Potřebujeme vědět, že jsou využitelné v blízké době a v situacích skutečného života. K pocitu smysluplnosti přispívá i přesvědčení, že vynaložená námaha a činnost nám pomohou dosáhnout cílů, o něž usilujeme, nebo že tak můžeme prospět někomu jinému. Ke smysluplnosti patří i báječný pocit, že jsme něčemu přišli na kloub, porozuměli něčemu, naučili se něco užitečného. Spolupráce. Nemusíme se bát děti sdružovat do dvojic, později vícečlenných skupin. Víc hlav víc ví a ve dvou se to lépe táhne, tak zní lidová úsloví. Svobodná volba. Mít možnost rozhodnout o tom, zda něco dělat, jakým způsobem a kdy nebo s kým. Dělat si věci po svém je přirozená součást seberealizace. Zpětná vazba. Nejedná se o pochvalu! Informace o správnosti postupu nebo o výsledcích naší činnosti, o našem snažení a chování se významně podílejí na tom, zda budeme v činnosti nebo chování pokračovat. Chybějící informace mohou původní vnitřní motivaci tlumit, dostatečná (a nejlépe okamžitá) zpětná vazba nám naopak pomáhá setrvat i u namáhavé či nezáživné činnosti.¹³

Jak využít toto trojí S a jedno Z při ideální jedné hodině s dětmi? Děti jistě vnímají neustálou přítomnost online médií, jsou obklopeny džunglí internetu od raného věku a každou snahu dospělého pomoci jim najít vlastní cestu by mohly vnímat vstřícně. I při vši zahleděnosti do monitorů a obrazovek jsou si vnitřně

¹³ Kopřiva, Pavel – Nováčková, Jana. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Nakladatelství Spirála, 2008, s. 179.

vědomy přehlcnosti všemožnými obrazy, praktické nemožnosti udržet stálou pozornost a klid, tendence vybírat si stále jen to „barevné, zábavné a snadné“, které přináší rychlou zábavu, ale také rychlou nudu. Možnost podílet se na rozhodování o tom, co se děje a co se chystá, spolurozhodování, respekt k jejich účasti je zase v přímém rozporu s tím, co běžně zažívají ve škole.

„Co se stalo s myšlenkou, že děti se učí hraním a zkoumáním? Každá seriózní psychologická teorie učení od Piageta dále vysvětluje učení jako aktivní proces kontrolovaný tím, kdo se učí, a motivovaný zvědavostí. Pedagogové sice o těchto teoriích neustále mluví, ale následně vytvářejí školy, které zabraňují sebeřízeným hrám a zkoumání. Každý z nás si při zastavení a zamyšlení uvědomí, že nejdůležitější životní lekce jsme se nenaučili ve školce, ani později ve školních lavicích. Důležité životní zkušenosti jsme nabrali, když jsme si dopřáli luxus následovat své vlastní zájmy a své motivy hrát si, plně a hluboce. Díky těmto prostředkům jsme získali schopnosti, hodnoty, myšlenky a informace, které nám zůstanou po celý život, ne pouze do dalšího testu. Možná nejdůležitější z nich je objevení našich zálib, což představuje první krok k nalezení uspokojující kariéry. Kdykoli přidáme další hodinu k času, který musí děti strávit ve škole nebo plněním domácích úkolů, a vždy když je nutíme nebo přemlouváme k další aktivitě nad rámec školních osnov vymyšlených dospělými, ochuzujeme je o příležitosti hrát si, prozkoumávat, uvažovat a prožívat radosti i frustrace řízení sebe sama. S každým dalším omezením zarážíme do školního systému klín stále hlouběji, čímž odrazujeme více a více mladých lidí, kteří nemohou nebo nechtějí tato omezení přijmout,“ popisuje školní systém americký psycholog Peter Gray¹⁴, který se dlouhodobě věnuje myšlence dětského sebevzdělávání bez školského systému.

Peter Gray zakládá své teorie mj. na dětské zvědavosti. Zvědavost je přitom dalším důležitým prvkem v tvorbě, který nelze obejít. Nemůžeme vytvořit nic zajímavého, když se o nic nezajímáme – to je jedna z myšlenek dalšího zajímavého autora Willa Gompertze, kterou rozvedl v knize *Přemýšlej jako umělec*.

¹⁴ „Studium vyžaduje svobodu“ [online]. SvobodaUčení.cz, z.s.. 1. 2. 2012 [cit. 23. 7. 2017]. Dostupné z: <http://www.svobodauceni.cz/clanek/studium-vyzaduje-svobodu>

„Nezáleží na tom, jde-li o botaniku nebo bubnování. Stačí, dokáže-li se mozek na něco soustředit s cílem dané téma ovládnout... Nadšení je onou pobídkou, která nás pohání, abychom se dozvěděli víc. Poskytuje nám impuls pro hloubavé zkoumání – a to generuje poznání, které podněcuje naši imaginaci k tomu, aby přicházela s novými nápady. Ty vedou k experimentům, které nakonec vyústí v realizaci konceptu. To je cesta, po níž se kreativita ubírá.“ Autor dále předkládá jako vzor hluboce zvědavého umělce Marinu Abramović, současnou srbskou umělkyni na poli performance art a body art¹⁵ a dále ji představuje: V létě roku 1964 bylo Marině osmnáct a žila v Titově Jugoslávii. Jednoho slunečného odpoledne šla na procházku do parku. Když si našla vhodné místo, zula si boty, položila se na trávu a hleděla do modré oblohy. Zanedlouho nad ní přehřměla letka bojových stíhaček zanechávající za sebou silné čáry barevného kouře. Marinu to uchvátilo. Druhého dne se vydala na vojenskou leteckou základnu a poprosila jejího velitele, aby poslal na oblohu další letku bojových letadel, která by „nakreslila kouřové obrazy, jež se mi rozplynou před očima“. Odmítli ji a řekli jí, ať jde pryč, přičemž ji označili za hloupou holku s hloupými nápady. Jenže se mýlili. Byla to zvědavá holka s vážným zaujetím a vážnými nápady¹⁶.

Jak bychom tuto příhodu přeložili dětem? Will Gompertz navrhuje: *Marina samozřejmě nežádala opakování vojenské akce, ale vystoupila jako ctizádostivá umělkyně, která právě zadává konceptuální umělecké dílo. Možná působila jako*

¹⁵ Jedna z jejích zajímavých performancí *The Artist is Present* se odehrála v roce 2010 v Muzeu moderního umění v New Yorku při vzniku stejnojmenné retrospektivní výstavy.¹⁵ Abramović seděla na židli po celou dobu otevření exhibice (osm hodin od pondělí do čtvrtka, deset hodin v pátek po dobu tří měsíců), naproti ní byla další židle, kam si postupně chodili sedat návštěvníci výstavy. Zprvu byl mezi umělcem a divákem ještě stůl, který byl později odstraněn. Abramović seděla nehnutě, na člověka před sebou nikdy nepromluvila, ale dívala se mu do očí, dokud neodešel, přičemž mohl před Abramović sedět libovolně dlouho. O *The Artist is Present* se brzy začalo mluvit, a tak před muzeem stály až několikahodinové fronty. V první den výstavy ji přišel navštívit její bývalý partner Ulay a to byla jediná chvíle, kdy Abramović porušila pravidla a natáhla se přes stůl, aby jej chytila za ruku. V obecnstvu nastal zvláštní fenomén – mnoho lidí se na židli před Abramović rozplakalo. Sama umělkyně k tomuto řekla: „Když vstoupíte do čtverce světla a posadíte se na tu židli, jste tam sami za sebe a jako jednotlivci jste docela osamocení. Jste ve velmi zajímavé situaci, protože jste pozorováni skupinou (lidí, co čekají), jste pozorováni mnou a pozorujete mě – takže takové trojí sledování. Ale poté, velmi brzy, zatímco se na mě díváte, se věci otočí a začnete se dívat do sebe. Takže jsem pouhá spoušť, jsem jen zrcadlo a lidé si vlastně začnou být vědomi svého života, své zranitelnosti, své bolesti, všeho – a to vyvolá pláč. Oni opravdu pláčou kvůli sobě a to je extrémně emocionální chvíle.“

¹⁶ Gompertz, Will. *Přemýšlej jako umělec: ...a prožij kreativnější a plodnější život*. Praha: NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2017

*výstřední chuligánka, jenže byla realistickou, racionální a odhodlanou umělkyní
zajímající se o nové objevy, světové události, dávnou historii a spoustu jiného.
Chtěla, aby Titovi vojáci viděli více než jen technický úkon, s vlastní sebedůvěrou
a odvahou je vyzvala, aby vnímali čáry na obloze jako dramatickou scénu, výjev,
jehož jsme součástí. Ti pánové se jí vysmáli, stejně jako později řada dalších. To,
že nakonec zvítězila a je dnes považovaná za jednu z nejvýznamnějších umělkyň
své generace, souvisí s nekompromisním přístupem, jaký zaujala ke svému dílu.
Všem ukázala, že poctivost a integrita se vyplácejí.*

Závěr

S nadsázkou lze říci, že mé nápady jistě nikam nepovedou. Schopnost dětí oddělit černou od bílé a otočit se zády k tomu, co dle nich „nefunguje“, mi už mnohokrát osvětlila cestu. Nejedním plánem, o kterém jsem se domnívala, že mi ukáže cestu dál, selhal. Ale také díky dětem objevila mnoho polozapomenutého. Nakonec, mým úkolem není děti vést, ale doprovázet. Do džungle internetových videí se už vydaly samy. A já kulhám za nimi se snahou prosvětlit cestu, obtížená rancem poznatků ze světa dospělých.

Domnívám se, že další cesta vede tudy: odstranit školní lavice, zvonek a prostředí bázně a kázně. Abychom mohli natáčet a dál tvořit ve Filmovém kroužku, je nutné odložit kameru a vzít do ruky něco úplně jiného. Hlínu, barvu, sprej... cokoli, co budeme umět pojmenovat.

O filmech spolu můžeme mluvit, až děti vzkřísí alespoň jeden svůj do prachu zašlapaný nápad. A nesmíme se bát vtáhnout YouTube do našeho povídání. Nevnímám tuto platformu jako nepřítele nebo dotěrného hada, kterého odkopnu na své cestě vznešených předsevzetí, jak dětem vysvětlit kinematografii od Edisona k Avataru. Nečekaně mi překřížil cestu a nezbyvá než jej přibrat s sebou jako trochu těžký a trochu bludný kámen. Láká mě ale představa, že děti o tomto svém hřišti – na které po škole doslova utíkají – vědí daleko více než já. A mě role učitele stejně nebaví.

Seznam použité literatury:

„Co je a co není filmová výchova – a proč ji potřebujeme“ [online].

EDUin, 2. 5. 2014 [cit. 15. 6. 2017]. Dostupné z:

<http://www.eduin.cz/clanky/co-je-a-co-neni-filmova-vychova-a-proc-ji-potrebujeme/>

Hráček, Filip. Audiovizuální styl uživatelských YouTube videí. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mediální a komunikační studia, Mediální studia a žurnalistika, 2009.

Gompertz, Will. Přemýšlej jako umělec: ...a prožij kreativnější a plodnější život. Praha: NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2017

Kopřiva, Pavel – Nováčková, Jana. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Nakladatelství Spirála, 2008, s. 178.

Neplánoval jsem být slavný, přišlo to samo, dělám věci typické pro holky, říká dvanáctiletý youtuber. DVTV 26. 10. 2016: Tomáš Sedláček, kritika školství, dvanáctiletý youtuber [online]. Aktuálně.cz|Video. Poslední změna 26. 10. 2016 [cit. 15. 7. 2017]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v6JsR_Rx-zo

Rubešová, Hana. Fenomén českých youtuberů v kontextu sociální pedagogiky. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky, Pedagogika, Sociální pedagogika, Brno 2017.

Sokolová, Kristýna. Vliv využívání YouTube na volný čas žáků druhého stupně základní školy. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd, Pedagogika, 2017.

Smejkalová, Radka. „Děti bičované k výkonu jsou bezradnější než kdysi "děti ulice"“. Týden. 2015, roč. 2015, č. 43, s. 23

„Studium vyžaduje svobodu“ [online]. SvobodaUčení.cz, z.s.. 1. 2. 2012 [cit. 23. 7. 2017]. Dostupné z: <http://www.svobodauceni.cz/clanek/studium-vyzaduje-svobodu>

Téma: Zkušenosti s videobloggingem

Informace poskytl Aleš PAROULEK, lektor Aeroškoly. Praha, 12. 6. 2017

Téma: Zkušenosti s audiovizuální výchovou

Informace poskytla Marie Čtveráčková, lektorka Aeroškoly. Praha, 10. 6. 2017

"VLOG 1 | Proč zpívám, otevíračka Footlockeru | ZACHY".[online]. Youtube.cz. 6. 6. 2017 [cit. 23. 7. 2017]. Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=ozoO40_OBzY

„Výzkum: Youtubery sleduje osm z deseti českých teenagerů“ [online]. Marketing & Média. 1. 11. 2016 [cit. 23. 7. 2017]. Dostupné z:

<http://mam.ihned.cz/marketing/c1-65498380-youtuberi-jsou-v-cesku-domenoumladych-sleduje-8-z-10-nactiletých>

Wikipedie, Otevřená encyklopedie [online]. 28. 7. 2017 [cit. 17. 8. 2017].

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Marina_Abramovi%C4%87